

- ³ Žr. recenciją: Apanavičius R. Etninė muzika. *Šiaurės Lietuvos kultūros paveldas 3. Monografija*, Kaunas, Žiemgalos leidykla, 2009, 396 p.; *Res Humanitariae*. T. VIII. Klaipėda, Klaipėdos universiteto leidykla, 2010, p. 130–133.
- ⁴ Apanavičius R. Etninė muzika. *Šiaurės Lietuvos kultūros paveldas 3. Monografija*. Kaunas, Žiemgalos leidykla, 2009, 10 p.
- ⁵ Žr. ten pat., p. 225.
- ⁶ Ten pat., p. 231.
- ⁷ *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*. T. II. Sudarė Vėlius N., Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2001, p. 152.
- ⁸ *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*. T. III. Sudarė Vėlius N., Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003, 69.
- ⁹ Balys J. *Raštai*, T. V, Vilnius, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004, p. 152.
- ¹⁰ Vyšniauskaitė A., Kalnius P., Paukštytė R. *Lietuvių šeima ir papročiai*, Vilnius, Mintis, 1995, p. 460.
- ¹¹ *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*. T. II. Sudarė Norbertas Vėlius, Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2001, p. 103.
- ¹² Žr.: *Ožkabalių pasakos ir sakmės*. Surinko Jonas Basanavičius, Vilnius, 2001, p. 132–133; *Iš gyvenimo vėlių bei vėlnių*. Surinko Jonas Basanavičius, Vilnius, 1998, p. 133; Balys J. Mirtis ir laidotuvės. *Lietuvių liaudies tradicijos*, Silver Spring, 1981, p. 15.
- ¹³ Žr. Skrodenis S. Žemaičių butis J. Pabrėžos pamoksluose, *Jurgis Pabrėža (1771 – 1849)*, Vilnius, 1972, 71; Katkus M. Balanos gadyne, *Raštai*, Vilnius, 1965, p. 151; Balys J. *Lietuvių kalendorinės šventės*, Vilnius, 1993, p. 65. Plačiau apie mirties ir mirusiųjų dievus, deives ir mitines būtybes žr.: Balsys R. *Lietuvių ir prūsų dievai, deivės, dvasios: nuo apeigos iki prietaro*, Klaipėda, Klaipėdos universiteto leidykla, 2010, 221–247.
- ¹⁴ Romualdas Apanavičius. Etninė muzika, *Šiaurės Lietuvos kultūros paveldas 3. Monografija*, Kaunas: Žiemgalos leidykla, 2009, 225. Beje, ši hipotezė jau išsakyta ir ankstesniuose darbuose (žr.: Apanavičius R., Alenskas V., Palubinskienė V., Virbašius E., Visockaitė N. *Senosios kanklės ir kankliavimas*, Vilnius, 1990, 12).
- ¹⁵ Žr.: Veličkienė A. T. Ariadnės siūlas. *Antikos mitai ir legendos*, Vilnius, 1998, 129; Путилов Б. Н. Миф – обряд – песня Новой Гвинеи, Москва, 1980, 282–296; Ерѣмина В. И. Историко этнографические истоки мотива вода – горе. – Фольклор и этнография, У этнографических истоков фольклорных сюжетов и образов, Ленинград, 1984, 197.
- ¹⁶ Plačiau žr. Balsys R. *Mažosios Lietuvos žvejų dainos. Sandaros, turinio ir poetikos ypatumai*, Klaipėda, Klaipėdos universiteto leidykla, 2003, p. 152–164.
- ¹⁷ Perminas K. *XVI – XX a. luotai iš dabartinių Lietuvos ir Latvijos teritorijų*. Daktaro disertacija. Humanitariniai mokslai, istorija (05 H), Klaipėda–Vilnius, 2009, p. 38.
- ¹⁸ Ten pat., p. 42–43, 168; priedai nr. 10, 11–12
- ¹⁹ Klumbytė N. Etnografijos rašymo problemos: tradicinių ir postmodernių konvencijų kritika, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos = Lithuanian Ethnology: Studies in Social Anthropology and Ethnology*, Vilnius, LII I–kla, 2001, [t.] 1 (10), p. 261–273.
- ²⁰ Apanavičius R. Etninė muzika, *Šiaurės Lietuvos kultūros paveldas 3. Monografija*, Kaunas, Žiemgalos leidykla, 2009, p. 230.

Rimantas Balsys

ETHNIC MUSIC IN NORTHERN LITHUANIA: SENSATIONS AND OPENINGS

Summary

From the larger studies on ethnology published during the period of 2009–2011 very notable is a fundamental work by the ethnologist of older generation Prof. Romualdas Apanavičius (Romualdas Apanavičius. Etninė muzika. Šiaurės Lietuvos kultūros paveldas 3. Monografija. Kaunas: Žiemgalos leidykla, 2009, 396 p.) In this monograph he decided to do things in a big way: “to fill the gap of ethnomusicology and ethnology researches studying the ethnic music of Northern Lithuania, its musical instruments, traditions of singing and playing music, and to find out their origin and links with ethnic history.” Certainly, to set himself such a goal and achieve it can only a scientist who devoted many decades to getting to know this land and research object; who in 1987–1991 as the leader of expeditions far and wide went all over Northern Lithuania, collected data in the museums of Northern Lithuania and other regions of Lithuania, on a regular basis and almost for two decades (1990–2009) published the research results in Lithuania, Latvia, Finland, Germany, Poland, Russia, and the USA. Excellent knowledge of the research object allowed the author of the monograph to find the right and at the same time very logical, comprehensible principles of data classification which determined the

structure of the research. There Apanavičius starts with styles of music and successively goes to separate musical instruments and the analysis of the meaning of their music, and finishes with description of the links of ethnic music of Northern Lithuanian and neighbouring nations not leaving aside the role of music in the overall context of the history of ethnic culture. All this he analyzes using the data of other fields of science and trends of research and basing himself of the works of other researchers (historians, archaeologists, mythologists, zoologists, linguists, etc.).

Klaipėdos universitetas
Humanitarinių mokslų fakultetas
Herkaus Manto g. 84, LT-92294 Klaipėda

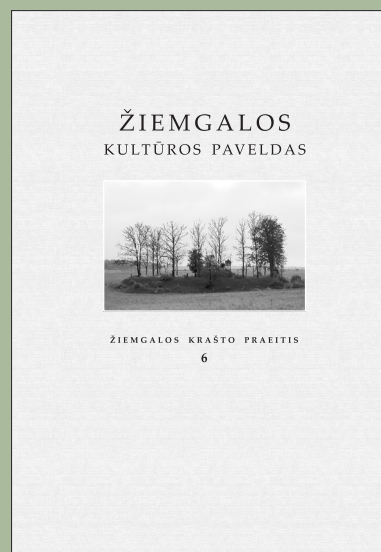
Gauta 2012 02 28
Atiduota spausdinti 2012 05 04

RIMANTAS SLIUŽINSKAS

Ar Žiemgala dar gyva?

Recenzuoti neabejotinai aktualius mokslo leidinius visada yra svarbu ir reikalinga. O ypač tuos, kurie yra skirti ne vien akademinėi bendruomenei, bet ir plačiam įvairaus išsilavinimo ir gyvenimo patirties skaitytojų būriui. Dabar ypač aktualios yra visos publikacijos, skirtos atskirų Lietuvos etninių regionų ir subregionų kultūros paveldo aktualijoms. Deja, garbūs šių laikų mūsų krašto geografsai visą Lietuvėlę padalijo į apskritis, rajonus, seniūnijas ir net seniūnaitijas, užmiršę atsižvelgti į konkrečių vietovių etninės kilmės ribas, ir taip Sėlos, Skalvos, Žiemgalos, Dainavos ar kitų istorinių baltų genčių ribos buvo pasmerktos užmarščiui. Nesu tikras, ar daug Žagarės, Pakruojo, Pasvalio, Linkuvos arba Joniškio moksleivių žino, kad savo mokyklą lanko istorinėje Žiemgalos žemėje. Ir nesu tikras, ar jiems tai iš viso svarbu, nes tautinio ugdymo idėjos mūsų mokyklose geriausiai atveju gyvos tik popieriuose, o jaunimas masiškai kalba vien apie bėgimą iš savo Tėvynės ir kuo toliau. Daugiau ir mažiau garbūs šių laikų Lietuvos ministerijų klerkai, politikai ir seimūnai sugebėjo sukompromituoti iš esmės visas socialines reformas – sveikatos apsaugos, teisų, švietimo, mokslo, paveldosaugos ir t.t. Tad ar galima maštantį jaunimą priversti gerbti atsakingos už visa tai šalies pareigūnus, kurie mano esantys visada teisūs ir neklystantys ir kurių žingsnių jau seniai nelydi nei šviesa, nei tiesa? Vargu bau. Tad kaip mūsų jaunimui gražinti jeigu ne pagarba, tai bent jau susidomėjimą savo pačių, tėvų ir senelių tapatybės ištakomis? Viena viltis – švietimas. O tai – nuoseklios ir sistemingos žinios apie tai, kuo galėjo didžiutis mūsų senoliai. Kokią gyvensenos patirtį jie

Leidinio „Žiemgalos kultūros paveldas“ viršelis

buvo sukaupę, kaip bendravo tarpusavyje ir su savo kaimynais. Kuo unikali ir gyvybinga buvo jų materialinė ir dvasinė kultūra, tradiciniai amatai, pasaulėžiūra. Viso to nei kada nors anksčiau, nei juolab šiais laikais neturime teisės užmiršti. Juk globaliosios, unifikuotos ar kosmopolitinės visuomenės idėjos, Vakarų šalyse pradėtos ypač propaguoti prieš keletą dešimtmečių, jau išsikovė. Ūsuotas aludaris iš Ostravos nebenori būti vien ES piliečiu. Ir ne vien čekų apskritai. Jis – silezietis (ček. – *Slezsko*). Slovakijos Tatrų priekalnėse avis ganantis piemuo žino, kad jis ir jo tėvai – goralai (slovak. – *Gorali*). Gdanskio uosto darbininkas – jau nebe šiaip sau lenkas, o Mozūrų ainis (lenk. – *Mazury*). Tokia tendencija plinta pakankamai greitai, ir nežinia, ar netaps ir visos kadaise viltingos, o dabar – pernelyg sustabarėjusios Europos Sąjungos idėjos duobkasiu.

Kada mūsų broliai lietuviai drąsiau atsispręš j savo tėvų ir senelių etninės kilmės ištakas? Ar atsispręš? Ir tegul niekas man nepasakoja, kad tam trukdo skirtingos jo tėvo ir motinos tėviškės ar tarmės. Kiekvieno mūsų pačių valia, kurią šaknį laikyti savąja. Jeigu tūlo mūsų brolių motinos seneliai yra kilę nuo Skuodo, o tėvas – nuo Anykščių, jis pats turi apsispręsti, kuo laikys save – aukštaičiu ar žemaičiu. Ir neturėtų pykti, jeigu tikra jo sesuo savo tapatybę suvoks kitaip negu jis pats. Juk jie abu tikrai nebus nei suvalkiečiai, nei mažlietuviai, nei dzūkai. Ir ne šiaip sau europiečiai. Ir to šiam kartui pakaks.

Taigi visi, kam rūpi mūsų krašto žmonių etninės tapatybės reikalai, turime ir toliau nuosekliai ir nenuilstamai kaupti bei skleisti žinias apie to ar kito Lietuvos etninio regiono istoriją, kultūros paveldo reliktus, tarmės bruožus, tradicinės gyvenamosios ir amatų ypatybes. Štai nuo 2000 metų Alytuje kasmet periodiškai išleidžiami du dzūkų kultūros žurnalo „Dainava“ leidiniai. Čia publikuojami aktualūs minėtų Lietuvos etninių regionų istorijos, kultūros paveldo ir šiuolaikinės gyvenamosios tyrimų straipsniai, pateikiama svarbiausių krašto kultūrinio gyvenimo faktų chronologija, minimos aktualios personalijos. Tačiau bene daugiausiai dėmesio pas mus dabar yra skiriama Žiemgalos krašto istorijos ir kultūros palikimui. Kaudė įsikūrusios „Žiemgalos“ leidyklos įkūrėjas ir vadovas Vytautas Didžpetris kartu su solidžia redakcine kolegija leidžia pusmetinius regiono istorijos ir kultūros žurnalus „Žiemgala“ ir metraščių „Gimtasai kraštas“. Kartu su „Žiemgalos“ draugijos bendraminčiais, redakcine kolegija (LEU dr. Robertu Jurgaičiu ir dr. Deimantu Karveliu, LII dr. Žilvyčiu Bernardu Šakniu) ir būriu autorių 2011 m. pabaigoje jie išleido ir čia aptariamą jau šeštąją serijos „Žiemgalos krašto praeitis“ tomą, skirtą šio krašto kultūros paveldo aktualijoms.

Taigi su kokių Žiemgalos krašto istorijos ir kultūros paveldo tyrimų rezultatais galima susipažinti šiame leidinyje?

Akademikas Vilniaus universiteto profesorius habil. dr. Zigmas Zinkevičius čia publikuojamame savo straipsnyje apibendrina savo tyrimų apie Žiemgalos vardą, vietovardžius ir teritoriją rezultatus. Jis primena, kad žiemgaliai pateko į istorijos šaltinius dar IX amžiuje, taigi anksčiau negu lietuviai (XI a. pradžioje) [p. 7]. Be to, jis atkreipia dėmesį ir į tai, kad senąją žiemgalių žemę sudarė plotai, esantys vidurinėje dabartinės Latvijos dalyje (visame Lielupės baseine) ir šiauriniuose Lietuvos pakraščiuose maždaug iki Mūšos. Vakaruose jie ribojosi su kuršiais, o šiaurėje siekė Rygos įlanką [p. 8]. Autorius apgailėstauja, kad nėra lengva nustatyti galutinio žiemgalių kalbos išnykimo laikus, ir pastebi, kad spartus jos latvėjimas galėjo prasidėti tik XIV a., latgaliams ėmus masiškai kolonizuoti nuo karų ištuštėjusius Lielupės žemumų plotus [p. 9]. Jis išsamiai aptaria istorinius ir kultūrinius žiemgalių saitus tiek su latviais, tiek ir su lietuviais bei argumentuotai teigia, kad žiemgalių tarmė yra pati archajiškiausia iš visų latvių kalbos tarmių. Z. Zinkevičius šio savo straipsnio apibendrinimuose pabrėžia, kad žiemgaliai kartu su kuršiais Livonijoje atlaikė pirmuosius ir stipriausius kalavijuočių smūgius, sudarė sąlygas išlikti tiek latvių, tiek ir lietuvių tautoms bei jų kalboms [p. 12].

Lingvistinius žiemgalių kalbos relikto tyrimų rezultatus savo straipsnyje pateikia ir kitas žymus kalbininkas – Lietuvių kalbos instituto Vardyno skyriaus vadovas dr. Kazimieras Garšva. Jis išsamiai aptaria svarbiausias žiemgalių kalbos relikto ypatybes ir liudija jau anksčiau visuotinai iškeltą prielaidą, kad sėlių, žiemgalių ir kuršių

kalbos galėjo būti tarpinės tarp latvių ir lietuvių kalbų [p. 13]. Šiame kontekste jis teigia, kad pietiniai žiemgaliai, bendraudami su kaimyninėmis gentimis, ne tik perdavė joms savo kultūrą, bet ir iš jų perėmė tam tikrus gyvenamosios ypatumus [p. 18]. Remdamasis archeologiniais duomenimis, autorius daugiausia tokių žiemgalių ryšių pastebi su vakarų lietuviais (žemaičiais), kuršiais, latgaliais ir sėliais [p. 16]. Atskirą dėmesį K. Garšva skiria Lietuvos Žiemgalos tarmių tyrimams ir reziumuoja, kad Lietuvoje išlikusiame žiemgalių kalbos plote yra visuotinai atitraukiamas kirtis ir redukuojami balsiai. Kita vertus, autorius mano, kad šios lingvistinės ypatybės formavosi jau tada, kai žiemgalių kalba jau buvo išnykusi [p. 21]. Vėlgi – tai neabejotinas žiemgalių palikimas, žymintis būtent jų gyventą teritoriją.

Archeologinius Žiemgalos tyrimus šiame leidinyje pristato Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto vyresnysis mokslo darbuotojas, 2011 m. Jono Basanavičiaus premijos laureatas dr. Vyktintas Vaitkevičius. Savo straipsnyje jis aptaria senųjų Žiemgalos šventviečių įvairovę ir jų tipologiją. Autorius laikosi nuomonės, kad senosios šventvietės yra reikšminga ir daugialypė baltų kultūros paveldo dalis, apimanti archeologiją, kalbą, folklorą, mitologiją, religiją, t.y. visa tai, kas gali būti suvokiama kaip regimoji ir neregimoji žmonių ir dievų pasaulio visuma [p. 23]. V. Vaitkevičių domina patys įvairiausi Žiemgalos kultūrinio gamtovaizdžio ir geografinio reljefo aspektai – šventos giraitės ir medžiai, šaltiniai, upės, ežerai, balos, pelkės, įgriuvos, laukai, pievos, kalvos ar tam tikros formos akmenys. Apibendrinamas šių savo tyrimų rezultatus, autorius pabrėžia, kad ryškiausiomis ir savitomis Žiemgalai būdingomis senosios šventvietėmis laikytinos upių dalys (sietuvos), šiuo metu vadinamos Raganinėmis, taip pat nedideli vandens telkiniai dirbamuose laukuose ar miškuose, kuriems taikomi Velniabalės, Perkūno ar Šventosios balos pavadinimai [p. 46]. Svarbūs yra ir akmenys su smailiadugniais dubenimis. V. Vaitkevičius atkreipia dėmesį ir į neatidėliotinus tolimesnių šios temos tyrimų reikalus – pirmiausia jis laiko būtina neatidėliojant atlikti detalią senųjų krašto šventviečių inventuraciją ir sudaryti išsamų jų katalogą.

Laidosenos tradicijas Žiemgaloje savo straipsnyje išsamiai aptaria kita archeologė, Lietuvos istorijos instituto vyresnioji mokslo darbuotoja, Lietuvos edukologijos universiteto Baltų proistorės katedros profesorė dr. Ilona Vaškevičiūtė. Remdamasi savo tyrimų duomenimis, čia ji nustato žiemgalių ir kitų kaimyninių genčių pilkapių su akmenų vainikais kultūrinių sričių ribas, o kartu pagal jų paliktus laidojimo paminklus apibrėžia ir visą Žiemgalos teritoriją [p. 56]. Liudijama, kad vakaruose jos žemės siekė Vestos upės kairįjį krantą ir jos intaką Virvytę, pietuose žiemgalių gyventi plotai veda šiauriniu Kuršėnų–Šiaulių miestų pakraščiu. Ši riba nuo Šiaulių toliau eina dabartiniu pietiniu Pakruojo rajono pakraščiu, šiauriniu Panevėžio rajono pakraščiu palei Lėvens upę, į šiaurę kyla Apaščios upe iki jos santakos su Nemunėliu. Šiaurėje žiemgalių žemės siauru ruoželiu beveik priartėja prie Rygos įlankos [p. 53]. Autorė primena, kad, bėgant amžiams, šios teritorijos ribos nebuvo vienodos visomis kryptimis. Liudijama, kad pati žiemgalių laidosena pasižymi kapaviečių išsidėstymu kiek nelygjomis puslankio pavidalo eilėmis. Pastebimi specifiniai vyrų ir moterų kapaviečių priešpriešinės orientacijos dėsniumai, mirusiųjų guldymo ant nugaros ir ant šono ypatumai [p. 54–56]. Atskiras dėmesys skiriamas gausių įkapių (papušalų, darbo įrankių, ginklų) tyrimams, leidžiantiems nustatyti mirusiųjų socialinės kilmės, turto ir profesinės sanklodos ypatybes.

Bene išsamiausias šiame leidinyje skelbiamas mokslinis straipsnis – Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Etnologijos ir folkloristikos katedros profesorius habil. dr. Romualdo Apanavičiaus studija apie Žiemgalos krašto etninę muziką. Remdamasis daugialypiais tarpdisciplininiais šio kultūros paveldo sudedamųjų dalių tyrimais, autorius išsamiai aptaria tiek šio krašto tradicinės instrumentinės muzikos, tiek ir dainuojamosios tautosakos bruožus. R. Apanavičius čia pateikia ir išsamią šios tematikos istorinių tyrimų medžiagą, naujai įvertindamas Adolfo Sabaliausko (Žalios Rūtos), Augusto Roberto Niemio, Zenono Slavinsko (Slaviūno), Stasio Paliulio, Jadvygos Čiurlionytės, Daivos Račiūnaitės-Vyčinienės,

Dalios Urbanavičienės, Rūtos Šimonytės-Žarskienės ir savo paties publikacijos [p. 94–98]. Žiemgalos krašto liaudies dainų tyrimuose atskirai išskiriamos ir išsamiai aptariamos tiek šiame krašte paplitusios daugiabalsės homofoninės (paralelinės) melodijos [p. 98–102], tiek nesudėtingos sandaros vienbalsės dainos [p. 103–104], tiek ir senosios kilmės polifoninės sutartinės [p. 104–107]. Pristatomos ir vėlgi išsamiai apibūdinamos instrumentinių sutartinių melodijos, atliekamos penkiastygėmis aukštaičių kanklėmis, skudučiais, mediniais ragais [p. 107–119]. Autoriaus dėmesio akiratyje nelieka nepastebėti ir kiti senieji pučiamieji instrumentai – švilpynės, birbynės, lumzdeliai, ožragiai, medinės triubos, daudytės, kerdžiaus trimitai [p. 119–129], kuriais atskirais atvejais būdavo pučiama tiek ansambliais, tiek ir pavieniui. R. Apanavičius liudija, kad Žiemgalos krašto muzikinis palikimas greičiausiai yra labai senas, liktinis, atspindintis ankstyviausias gyvenamosios, ūkininkavimo ir kultūros tarpsnius ir tapęs šiaurės Aukštaitijos dainų, sutartinių, muzikos instrumentų ir instrumentinės muzikos gyvavimo ir išlikimo iki pat mūsų dienų pagrindu [p. 132].

Leidinio pabaigoje anglų, latvių ir vokiečių kalbomis skelbiama visų straipsnių santrauka [p. 136–144], tad jie yra prieinami ir užsienio skaitytojams. Susiorientuoti gausioje dalykinės informacijos visumoje neabejotinai padeda ir ten pat pateiktos asmenvardžių, vietovardžių ir vandenvardžių rodyklės [p.p. 145–150]. Leidinio apipavidalinimą praturtina gausios iliustracijos – žemėlapiai, nuotraukos, piešiniai ir natų pavyzdžiai.

Savaime suprantama, šiame šeštajame serijos „Žiemgalos krašto praeitis“ leidinyje publikuojami moksliniai straipsniai (kartu su penkiais jau anksčiau paskelbtais jos leidiniais) toli gražu neišsėmia visos Žiemgalos krašto istorijos ir kultūros tyrimo problematikos aspektų. Tęsiama kryptinga mokslinė ir šviečiamoji šių vietovių etnokultūrinio paveldo sklaidos programa, kuri (tikėkimės) bus tęsiama ir kituose šios serijos leidiniuose.

Sakoma, kad visais laikais pasaulyje gyvos lieka tik tos regioninės kultūros ir ištisos civilizacijos, kurių esminiai dvasinės ir materialiosios kultūros bruožai tebegyvena jų palikuonių širdyse. Belieka tikėtis, kad šio rašinio pradžioje minėti probleminiai šių laikų kultūrinio gyvenimo vertinimai nenugramzdins užmarštin unikalios Žiemgalos krašto istorijos ir jos kultūros paveldo reliktų. Telieta Žiemgala gyva ir čia aptariamo leidinio skaitytojų atmintyje.

* Žiemgalos krašto praeitis [d.] 6: *Žiemgalos kultūros paveldas*. Sud. Vytautas Didžpetris. Kaunas: Žiemgalos leidykla, 2011, 152 p. ISBN 978-9955-434-27-6.

Rimantas Sliužinskas

IS ŽIEMGALA STILL ALIVE?

Summary

It is always important and necessary to review certainly relevant scientific publications. And especially those which are intended not only for the academic community, but also for a wide circle of readers of various education and experience. Now all the publications intended for cultural heritage of ethnic regions and subregions of Lithuania are of topical issue. Unfortunately, our famous geographers have divided Lithuania into regions, districts and smaller administrative districts having forgotten to take into account the boundaries of ethnic origin, so the boundaries of Sėla, Skalva, Žiemgala, Dainava or other historical Baltic tribes were doomed to oblivion. Therefore, how can we restore to our young people if not the respect then at least the interest in the origins of our parents' and grandparents' identity? The only hope is education. So everybody who cares about the ethnic identity of our people have to continue tirelessly and successively gather data and disseminate the knowledge about the history of one or another ethnic region in Lithuania, relics of cultural heritage, dialect features, peculiarities of traditional lifestyle and crafts. The publication under review *Žiemgalos kultūros paveldas* (*Žiemgala Cultural Heritage*) describes place names, language, old sacred places, ethnic music and burial traditions of Žiemgala region.

Klaipėdos universitetas
Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas
Herkaus Manto g. 84, LT-92294 Klaipėda

Gauta 2012 02 28
Atiduota spausdinti 2012 05 04

LIBERTAS KLIMKA

Sklaidant leidinio apie Žiemgalą lapus

Danauskas J., Lekavičienė E. Tradicijos ir dabartis. Žiemgala. Zemgale. Tradicijas un tagadne. Vilnius: Ex Arte, 2011, p. 238.

Pakruojo rajono savivaldybė, sutarusi su Rundalės, Bauskės, Vecumniekų ir Iecavos savivaldybėmis Latvijoje, 2010–2011 m. įgyvendino kultūros projektą „Tarptautinis bendradarbiavimas bei tradicijų išsaugojimas Žiemgalos regione“. Tuo siekta paskatinti lietuvių ir latvių bendruomenių suartėjimą pasienių regione, išskeliant Žiemgalos krašto istorinę atmintį ir čia susiklosčiusias kultūros tradicijas, aktualinant gamtos ir kultūros paveldo naudojimą. Pagirtini siekiai! Juk Žiemgala – pats baltiškųjų žemių vidurys. O piktoji istorijos lemtis ta, kad vokiečių riteriai, užgrobę šią sritį ir sunaikinę žiemgalių gentį, įvarė pleišta tarp latvių ir lietuvių, visiems laikams atimdami baltams galimybę susijungti į vieną valstybę.

Minimas kultūrinis projektas buvo įgyvendintas sėkmingai; apie tai byloja ir pristatomo leidinio turinys. Jono Danausko (sudarytojas ir fotografas), Egidijos Lekavičienės (tekstų autorė) ir Donaldo Andziulio (meninis redaktorius) dvikalbis albumas įdomiai ir meniškai įtaigiai susieja šios žemės gilią istorinę praeitį su dabarties gyvenimu. Žinoma, šiandien Žiemgalos žemė tėra istorinė sąvoka; ji nėra griežčiau apibrėžta ir etnografiniu požiūriu. Tačiau projektu siektos kultūrinės inovacijos yra tikrai perspektyvios lokalinei tapatybei formuoti ir pastaraisiais dešimtmečiais kiek primirštai baltų vienybės idėjai gaivinti.

Albumą pradeda jausmingas poeto Vlado Braziūno žodis apie čia gyvenančių žmonių bendrystės nuojautą; įžvelgiant tame ir archetipinių pavidalų. Toliau pratarmėje autoriai išmoninga metafora nusako savo sumanymą: „suktelkime muziejaus kampelyje stovintį verpimo ratelį, ...gal įsuksime *laiko ratą* ir galėsime išpešti iš įvairių amžių, kaip iš to linų kuodelio ką tik nori – antraip nelengva bus susivokti pašaliečiui šiam Lietuvos ir Latvijos paribio krašte, senovėj Žiemgala vadintam, ir jos žmonių gyvenimui – anųmetinių ir šiandienos.“ Tad knygos struktūra tarsi seka krašto istorijos pėdsakais, o jos skyriai tokie: „Istorija. Gamta. Žmonės“, „Architektūros paveldas – dabarčiai“ ir „Atminties kultūra“.

Archeologų duomenimis, apie V a. Lielupės baseine susidarė atskira žiemgalių gentis. Amžiams bėgant jos gyvenama teritorija kito, tačiau iš esmės tai pietų Latvija ir šiaurės Lietuva; vakaruose Žiemgalos ribos siekė Ventos upę, rytuose – Lielupę ir jos intakus. Tais tolimalais laikais šiaurėje žiemgalių kaimynai buvo finougrų gentis lyviai, šiaurės

Leidinio „Žiemgala. Tradicijos ir dabartis“ viršelis

